

הרב יעקב אפשטיין

דין הפרשת חלה מלחם שנאפה ב'אופה לחם ביתי'

שאלה

מי שאפה כמה כיכרות לחם ב'אופה לחם ביתי' ושם אותן יחד, האם התחייב בחלה¹?

תשובה

א. הסל מצרפן

נפוץ בימינו המכשיר 'אופה לחם ביתי'. בתבנית המכשיר מניחים: קמח, מים, שמן, ובתאים אחרים מניחים הוספות כגון גרעיני שומשומין וכד'. בכל מחזור אפייה משתמשים בכמות של בין שלוש לארבע כוסות קמח (680 - 910 גרם). המכונה לשה ואופה את הבצק. אם אופים כמה כיכרות לחם בזו אחר זו עולות שתי שאלות לגבי ההתחייבות בהפרשת חלה:

א. אם הניחו אותם יחד במגירת לחם או על שולחן, האם הכיכרות התחייבו בהפרשת חלה?

ב. האם חייבים לצרף את הכיכרות כדי להתחייב בחלה, או שמותר לא לצרפן כדי שלא תתחייבנה?

בכל כיכר וכיכר אין כדי הפרשת חלה, ולכן אפילו יפסיקו את פעילות המכשיר לרגע, ויוציאו מעט בצק לשם הפרשת חלה - אין פעולה זו פוטרת, שכן שאר הכיכרות עדיין לא נאפו, או שנאפו אבל נמצאות במקום אחר, ואינן נפטרות בהפרשה כזו. ממילא הפרשה זו היא על הכמות הנמצאת ב'אופה הלחם', והיא פטורה מחלה. לכן צריך לעיין בשאלת ההפרשה במצב שהכיכרות כבר נאפו.

המשנה בחלה (פ"ב מ"ד) כותבת:

העושה עיסתו קבים ונגעו זה בזה פטורים מן החלה עד שישוכו רבי אליעזר אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה.

נוקטים להלכה כר' אליעזר שכלי מצרף אף בלא כוונת צירוף, ומחייב בהפרשת חלה, אף על פי שכל כיכר כשלעצמה אין בה שיעור חיוב.

1. עי' בספרי חבל נחלתו, ח"י סי' מז.

המאירי (פסחים מח ע"ב) הביא שתי דעות בקשר ל'צירוף כלי' של ר' אליעזר:

יש מפרשים **דוקא ברודה ונותן לאלתר בסל ואף הלשון מוכיח כן** ר"ל הרודה ונותן לסל ונראה מדבריהם שאם לא נצטרפו תכף לרדיה כבר הופקעה תורת חלה מהם ואין עוד בהם צירוף ולא עוד אלא שהם גורסין כאן הסל מצרפן דכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ ופי' הדברים כלומר **שעיקר החיוב הוא משנעשה לחם והיא שעת הרדייה** ולמדנו מ"מ שהתנור אינו מצרף ואפילו בככרות הנושכות זו את זו. ומ"מ גדולי המחברים פסקו שהככרות הנושכות זו מזו בתנור כל שנתקבץ מהם שיעור חלה מצטרפין בלא סל וכן פירשו סל מצרפן שלש פחות מכשיעור ואפאו ונתן לסל וכן עד שנתקבץ בסל כשיעור חלה.

מתבאר מדברי המאירי שיש מפרשים שהנתינה לסל המצרפת ומחייבת בחלה, היא דווקא נתינה לסל **מיד** אחר רדייה, אבל אם לא צרפו הכיכרות בהוצאתן מן התנור אלא הניחו כל כיכר לבדה, ורק אחר כך צרפון שוב, אינן מצטרפות ואינן מתחייבות בחלה. אמנם מהרמב"ם משמע שאינו סובר כן, אלא שסל מצרף אף אחר זמן. כך פסק הרמב"ם (הל' ביכורים פ"ו הט"ז):

...עשה עיסה פחותה מכשיעור ואפאה ונתן הפת לסל, וחזר ואפה פת אחרת ונתן לסל אם נתקבץ בסל שיעור חלה הסל מצרפן לחלה ומפריש החלה מן הפת, שנאמר והיה באכלכם מלחם הארץ מלמד שהוא מפריש מן האפוי, ואין התנור מצרפן לחלה.

וכרמב"ם כתב שו"ת 'בעלי התוספות' (סי' יז):

מעשה בימי זקניי שאפה ג' מצות ערב פסח ולא תרם חלה מאותו עיסה בלבד, ומן המצות אין יכול להפריש דבעינן שלימים לצורך הסדר, **וצוה ללוש עיסה אחרת** ולתרום חלה ממנה, ולקרא לה שם אחר אפייה, וליתנם בסל, והסל מצרפן לחלה, ויטול מתוך הסל אותו חלה שתתם ויקרא לה שם בנוטלה מתוכן. ואף על גב דשתי עיסות הן, הסל מצרפן לחלה. דכתי' העושה עיסתו קביים ולא נגעו זה בזה פטורין מן החלה עד שישובו, ר' אלעזר אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה. אבל להוסיף עליהן ממצות שלא הורמה חלתו (אולי צ"ל חלתן) אי אפשר, דא"כ היה מפרש מן החיוב על הפטור. אליעזר ב"ר שמשון.

משמע שאף צירוף מאוחר מחייב בחלה. לפי שיטה זו, אם הכיכרות הצטרפו בסל - הן מתחייבות בחלה, בניגוד לשיטת 'יש מפרשים' במאירי.

הטור (יו"ד סי' שכה) כתב שאם מניחים את כל הכיכרות על שולחן אחד במקומות שונים, נוצר ספק האם יש בכך צירוף המחייב, כי אין לשולחן 'בית קיבול'; ואם כך נעשה, חייבים בהפרשה מספק. אולם הב"י כתב שכיוון שבימינו מצוות חלה מדרבנן, לכן בספק נוהגים לקולא³, ואין שולחן מצרף ואין חייבים בהפרשה אם הניחו עליו ישירות. וכן פסק

2. וכן כתב הריטב"א, דבריו מובאים בפרק הבא.

3. עי' מאירי חלה פ"ב, שחלק על מסקנה זו, ודעתו שיפריש בלא ברכה, בין בארץ בין בחו"ל.

שו"ע (סי' שכה ס"א), וכן הסבירוהו הש"ך (ס"ק ב) והגר"א (ס"ק ה). עולה שכאשר יש כמה כיכרות והן מונחות במקום אחד, יש לפני האופה שתי אפשרויות מעשיות כדי שלא יגיעו הוא או משפחתו לאכילת טבליים:

1. לשמור שהחלות שיחדיו יש בהן כדי חיוב חלה, לא יהיו בתוך מגירה אחת או בתוך סל אחד או על שולחן אחד, וכל אחת תובא לשולחן לאחר שחברתה נאכלה; וכך בוודאי לא יתחייב בהפרשת חלה.

2. להפריש חלה בצורה יזומה כדי להציל את עצמו ומשפחתו מחשש אכילת טבל; וזאת על ידי צבירת כל הכיכרות לשולחן אחד וכיסוין במפה (או מגבת), או הנחתן כולם בסל אחד, והפרשת חלה מכולן.

נראה שהאפשרות השנייה עדיפה, כיוון שהיא מצילה מכל חשש אכילת טבליים. בעיה דומה נוצרת בעת אפיית מצות יד לפסח, כאשר לעתים העיסה פחותה משיעור הפרשה.

כך פסק השולחן ערוך (או"ח סי' תנז ס"א) בהלכות פסח, לעניין הפרשת חלה ממצות: מפני שצריך לדקדק בשיעור העיסה שלא להרבות בה משום חשש חימוץ, ומוטב שימעט בה, לכן טוב לקרב העיסות יחד בשעת הפרשת חלה שישקו זו בזו, דשמא יש בהם שלא היה בה כשיעור. ואם אי אפשר להפריש חלה בעודה עיסה מפני המהירות, יפרישנה אחר אפייה מיד, שיתן כל המצות בסל והסל מצרפם לחלה; וזהו הדרך היותר נכון.

ב. האם המקפיא מצרפן

נשאלתי מה הדין בכיכרות כאלה שהקפוא אותן במקפא, האם המקפיא מצרפן ומתחייבות בהפרשת חלה. בשאלה טמונות שתי שאלות הצריכות בירור:

א. האם דין תא במקפא כדין סל, והוא מצרף את כל מה שבו?
ב. האם כשכל כיכר וכיכר עטופה בצלופן או בניילון, גם אז מצטרפות הכיכרות יחד ומתחייבות בחלה?

נדון קודם בשאלה הראשונה. לכאורה, ניתן ללמוד דין מקפא מהמחלוקת על תנור וסל; האם נפסק להלכה שרק סל מצרפן, או שתנור וסל - שניהם מצרפים.

בבבלי פסחים (מח ע"ב) מובאת ברייתא מקבילה למשנה שהובאה לעיל ממסכת חלה: תניא, רבי אליעזר אומר: הסל מצרפן, רבי יהושע אומר: **תנור מצרפן**. רבן שמעון בן גמליאל אומר: ככרות של בבל שנושכות זו מזו - מצטרפות.

רש"י (פסחים מח ע"ב) כתב: 'תנור מצרפן - אף תנור מצרפן, אף על פי שלא נתנן לסל'. ולא ביאר מה העדיפות של תנור על סל לדעת ר' יהושע - שלא נפסק כמותו, אלא כר' אליעזר. ואילו הרמב"ן (הל' חלה כז ע"ב) כתב:

ומסתברא דהני תנאי דאינון רבי יהושע ורשב"ג לקולא פליגי עליה דרבי אליעזר, דאיהו אמר **סל מצרף וכ"ש תנור ואפילו כשאין נושכות** כדאמרן, ואתא רבי יהושע למימר בתנור הוא דמצטרף אבל כי ליכא שיעורא בתנור **לא מצטרף, מאי טעמא**,

בתנור הוא דהוי לחם, ורשב"ג מיקל נמי דלית ליה צירוף אלא בנושכות, ורבי אליעזר אית ליה צירוף. וכבר פסק שמואל הלכה כרבי אליעזר **הלכך כולהו מצטרפי**, וה"נ אשכחן ליה לרב אחא כדכתבין.

נראה מדברי הרמב"ן, שר' יהושע סובר שהעיסות מצטרפות דווקא בתנור, מפני ששם נעשה לחם. אם כן אין ללמוד מתנור לארון או למדף בארון שהוא מקום אחסון. אולם נראה שאפשר ללמוד מסל שהוא בעל דפנות מסביב, והוא מצרף את כל מה שבתוכו לחי"ב; ונראה שהוא הדין לגבי מדף בארון או תא במקרר, שמצרפים כל מה שבתוכם להתחייב בהפרשת חלה. גם מתוך השאלה בפסחים (מח ע"ב) ניתן ללמוד זאת:

בעי רבי ירמיה: טבלא שאין לה לבזבזין מהו? תוך כלי בעינן - והא ליכא, או דילמא; אויר כלי בעינן - והא איכא? - תיקו.

וכן נראה מפירוש המאירי לחלה (פ"ב), שחותם את הדיון בהבנת המחלוקת בין ר' אליעזר לר' יהושע:

ועקר הדברים לשטה זו לדעתי הוא לפרש בהפך, שלדעת ר' יהושע תנור ולא סל שכל שמצטרף קודם גמר אפייה הוי צירוף, לאחר גמר אפייה לא הוי צירוף דמאי דהוה הוה, ולר' אליעזר אף לאחר אפייה מצטרפין אף בסל ואף בנגיעה וכל שכן שאויר התנור צרפן אם נאפו בתנור אחד, אלא שלגדולי המחברים ראיתי שפסקו שהתנור אינו מצרף ולי נראה **שהתנור והסל והנשיכה והנגיעה כלן מצטרפין** וכבר כתבנו הרבה מדינין אלו בפרק אלו עוברין.

ולדבריו כל דרך צירוף מצרפת כדי להתחייב בחלה. נראה שאין הבדל בין סל עם שוליים למגרה עם שוליים. וכן נכתב בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (ח"ד, [דפוס פראג] סי' תמה): 'ואם שתי עיסות היו יצרפם בתיבה אחת ויקח ככר אחד על הכל'.

ג. הצורך בנגיעה בתוך הסל

לעיל לא הבחנו בין שתי פעולות שיש בצירוף סל: האחת **לצרף**⁵ מה שבתוכו על מנת **לחייבו** בחלה, והשנייה לצרף מה שבתוכו כדי שייחשב **מוקף**, וייפטר מהפרשה על ידי החלה שהופרשה מאחת הכיכרות. צירוף הכרחי לשם הפרשה, לעומת זאת המפריש ש'לא מן המוקף' - הפרשתו מועילה בדיעבד. הריטב"א כתב (פסחים מח ע"ב):

...והסוגיא מוכחת דאין צורך לצירוף תנור וסל אלא היכא דאין שיעור בעיסה, ומיהו נראה דבעי נוג[ע]ות זאת בזאת כדי שתהא מן המוקף ע"כ.

4. וק"ו כיכרות הנמצאות בסל בתוך המקרר.

5. בראשונים יש לדייק, האם דיברו בהפרשה שבכל אחת יש כשיעור, והצירוף הוא לצורך הפרשה מאחת על כולן, או שמדובר כשאין בכל אחת כשיעור ונצרך צירוף או נוצר צירוף, כדי לחייב בהפרשה.

משמע מדבריו שלשם צירוף כדי להתחייב בחלה, אין צורך שהכירות יהיו נוגעות זו בזו, אבל לשם הפרשה מן המוקף, צריך שתהיה נגיעה של הכירות זו בזו. וכשיטת הריטב"א כתבו תוספות (נדה ז ע"א):

והא דפסקין לקמן כר' אליעזר דאמר הסל מצרפן לחלה ולא בעי נגיעה היינו להתחייב בחלה אם לש פחות מכשיעור... והשתא אתי שפיר דר"א גופיה מצריך נגיעה בשעת קריאת שם...

וכן תוספות בפסחים (מו ע"ב, ד"ה הואיל):

מיהו נראה לר"י דעם נתינה לסל בעינן נמי נגיעה בהדי הדדי משום נטילת חלה מן המוקף.

וכן כתב ה'אגודה' (פסחים פ"ג). לעומתם הרא"ש (חלה פ"ב מ"ד) כתב:

והא דמצרכי רבנן נשיכה ור"א נגיעה ה"מ לצרף ב' עיסות יחד שאין בכל אחד כשיעור חלה אבל לענין לתרום מן המוקף אף נגיעה לא בעינן רק שיהו סמוכים זה לזה בפנינו...

וכן כתב הרא"ש ב'הלכות קטנות' (מנחות, הל' חלה); וכן כתב רע"ב, ו'תוספות יו"ט' הוסיף ש'כן כתב סמ"ג עשין סימן קמ"א'. עולה ששיטות הריטב"א והרא"ש הפוכות זו לזו. לפי הריטב"א, לשם צירוף אין צורך בנגיעה, אבל לשם הפרשה מן המוקף צריך נגיעה זה בזה; לעומת זאת לפי הרא"ש ורע"ב, לשם צירוף צריך נגיעה ולשם הפרשה מן המוקף אין צורך בנגיעה. וכשיטת הרא"ש כתב ביאור הגר"א (יו"ד סי' שכה ס"ק ג): 'ומ"מ נגיעה בעי אף בסל לר"א כמ"ש בסמ"ג וכ"כ הרא"ש שם להדיא ע"ש בס"ד'.

אמנם המאירי (חלה, הו"ד לעיל) כתב מפורש שאין צורך בנגיעה בדין צירוף סל כדי להתחייב בחלה, וכן הרמב"ם לא הזכיר זאת, ולא הזכירו חיוב נגיעה לצורך הפרשה, אלא אמרו שאותו סל המחייבם - גם נחשב 'מוקף' לעניין הפרשה; וכן כתב התשב"ץ (ח"ב סי' רצא). ושו"ת רש"י (סי' קה) אינו מזכיר נגיעה לצורך חיוב הפרשה. הב"ח (או"ח סי' תנז) פסק:

ובצירוף סל בעינן נמי נגיעה בכל ענין דאם לא היה בכל אחד שיעור בעינן נגיעה כדעת התוספות והרא"ש ודעימיה.

והט"ז (או"ח סי' תנז ס"ק ב) חלק על דברי חמיו, הב"ח, ולדעתו אין צורך בנגיעה כשמצרף על ידי סל.

וכן בערוך השולחן (או"ח סי' תנז סי"ב):

ודע שיש מחלוקת בצירוף סל אם צריך שיגעו המצות להדדי או אפילו מונחים מפורדים שאין נוגעין זה בזה, והמנהג הפשוט שכולם נוגעים זה בזה אך מעיקר הדין נראה שא"צ נגיעה וזהו כשאין בכל אחת כשיעור אבל אם יש במקצתן שיעור חלה צריכין נגיעה מדינא [עי' ח"י סק"ז]...

מה'משנה ברורה' (סי' תנז ס"ק ז) משמע שאף בצירוף סל של עיסות שיש בהן פחות מכשיעור צריך שהעיסות יגעו זו בזו. מתבאר שיש דעות הסוברות שסל מצרף את הכיכרות שבתוכו ואין צורך בנגיעה לא לעניין צירוף ולא לעניין הפרשה מן המוקף, במקרה זה. אולם יש דעות שצריך נגיעה כדי לצרפן בתוך הסל, ויש דעות שצריך נגיעה כדי להפריש מאחת על כולן מדין מוקף. לפי דעות אלו, לכאורה כיכרות עטופות בתוך המקפא אינן מצטרפות ואי אפשר להפריש מאחת ולפטור את כולן (אף לדעות שניתן לצרפן כשהן עטופות). ולכאורה אף לפי שיטות אלו חייבים להפריש חלה, שכן השו"ע לא הזכיר נגיעה, ואסור יהיה להפריש בברכה מחמת השיטות המצריכות נגיעה.

אולם נראה לענ"ד שעטיפת הכיכרות במקרה זה לא תהווה חציצה, והכיכרות נחשבות נוגעות זו בזו אפילו הן עטופות בניילון וכדומה. והסברא שבדבר, שצירוף כלי הוא דרך של חיבור בעצם היותם בתוך כלי אחד, ולכן אף מי שסובר שצריך נגיעה בצירוף כלי, יוכל ללמוד דין נגיעה מדין מוקף, בין אם הוא מצריך נגיעה בצירוף לצורך הפרשה ובין אם הוא מצריך נגיעה לצורך צירוף סל. ב'ביאור הגר"א' (יו"ד סי' שכה ס"ק ח) נכתב בירור רחב בדיון מוקף,⁷ וכך כתב:

והנה אבאר דג' דינים בזה אם הם בלא כלי כלל א"צ אפי' נגיעה ואפילו רחוקים הבית מצרפן, ואם הם בתוך כלי ופתוחים מלמעלה צריכין הקפה והוא קירוב ונגיעת כלים אהדדי וזה מן המוקף כמו אין מקיפין שתי חביות וכמ"ש רש"י בס"פ כשם, ואם הם סתומים אפי' נגיעה לא מהני.

הוא מוכיח את דבריו ממקורות רבים, ולאחר מכן מבאר מהי נגיעה:

ויצא לנו עוד מזה דבר שמקפיד על תערובתן כמו שאין מצטרפין לחלה כמ"ש בר"ס שכ"ו כך אין מפרישין מזה על זה אלא בנגיעה... אמר לון והיינו חמשה שקין בגורן דתני חמשה שקין בגורן אין תורמין ומעשרין מזה על זה ור"ל בשאינן נוגעין זה בזה, ונראה שהגירסא הנכונה תורמין ומעשרין כמ"ש בתוספתא וכמו שפריך בפשיטות בספ"ג דמ"ש ומביא ראיה שאין השקין מפסיקין, ומשמע מירושלמי הנ"ל שצריך שיהיו סמוכות אף בלא כלי וליתא דל"ק הירושלמי אלא שלא יהיה הפסק ביניהם במין אחר וז"ש שתהא תופסת כו' ר"ל בתפיסה אחת וכההיא דפ"ח דחולין (ק"ז ב') וכן אף בכלי אחד צריך שלא יהא הפסק ביניהם בדבר אחר וכמ"ש הרי שהביא מינין הרבה בקופה וקירוב מלמעלן וקירוב מלמטן ודבר א' באמצע אין תורמין ולא מעשרין מזה על זה...

נראה מדבריו שנגיעה אינה נגיעה פיזית של שני דברים זה בזה, אלא שלא יהא מפסיק דבר אחר, שאינו מפריש עליו, בין הדברים שמצרפם, ונמצאים כולם במקום אחד. בנידון שכאן, העטיפה באה לשמור על הכיכר, ושומר במקום שאין צריך נגיעה, בלא חציצה, מתבטל לגוף הנשמר, ואינו חוצץ. וסימן לדבר, האמור לגבי נטילת לולב (סוכה לז ע"א): 'רבא אמר: כל לנאותו אינו חוצץ'. וכך נפסק בשו"ע (או"ח סי' תרנא ס"ז):

7. ומשמע שמוקף הוא צירוף, וכשם שסל מצרף פחות מכשיעור - הקפה מצרפת יותר מכשיעור.

אם עשה בית יד ונתן בו הלולב ונטלו, שפיר דמי, דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה, ובלבד שיהא דרך כבוד...

ועי' שו"ת 'חלקת יעקב' (יו"ד סי' קמח), שמביא דברי המהר"ם שיק (יו"ד סי' רפח) המתירים כריכת מזוזה בקלף נוסף⁸, ולשונו שם:

דכיון דקבען במסמרות הוי חיבור וכמזוזת בית דמי, וכהאי דסוכה ל"ז א' כיון דחיברו כגופו דמי ולא הוי חציצה, או משום דהאי דמבואר בשם דכל לנאותו אינו חוצץ, וה"ה מה דהוא לשמרו ולהחזיקו הרי הוא בטל לאותו דבר.

וכן הובא בשו"ת 'ביע אומר' (ח"ת, יו"ד סי' כט), והסכים לדבר המהר"ם שיק. וכן נראה משו"ת 'תשובות והנהגות' (כרך א סי' תרסה), אשר דן האם בכור שנולד בלידת מלקחיים חייב בפדיון, והשיב:

האחרונים דנו בזה משום חציצה, ולדעתי כשם שלא שייך חציצה כשהוא מינו או לנאותו, הוא הדין כאן שזה לצורך יציאת הולד למנוע סכנה שיתקיים ויצא לאויר העולם, ומשתמשים בו במקום צורך, אין לחוש לחציצה כה"ג.

ראיה נוספת נלמדת ממנחות (כג ע"ב-כד ע"א), והיא מלמדת על המונח 'צירוף':

כי סליק רב כהנא, אשכחינהו לבני רבי חייא דיתבי וקאמרי: עשרון שחלקו [כד ע"א] והניחו בביסא, ונגע טבול יום באחד מהן, מהו? כי תנן כלי מצרף מה שבתוכו לקדש - ה"מ היכא דנגעי בהדדי, אבל היכא דלא נגעי בהדדי לא, או דילמא ל"ש? אמר להו איהו: מי תנן כלי מחבר? כלי מצרף תנן, כל דהו.

ורש"י כתב:

מי תנן כלי מחבר - הוה משמע דנגעי אהדדי והכלי מחברם כאילו הוי חד ואם נטמא זה נטמא זה מצרף משמע דאין נוגעין וזה מצרפן להיות אחד.

וכן נכתב בשו"ת 'קנין תורה' (לגרא"ד הורוויץ, ח"ב סי' עד) שאריזת המצות בקופסאות אינה מפסקת לעניין הפרשת חלה, ולעומתם הובא ב'שמירת שבת כהלכתה' (ח"ב פמ"ב הע' לט) בשם הגרש"ז אוערבאך, שלכתחילה אין להפריש חלה מזו על זו כשהיכרות עטופות או נמצאות בכלים נפרדים; ואם מפריש - יפריש בלא ברכה. ולא נחת לחלק בין כלי לעטיפה לשמירת הטירות וכדומה.

נראה אפוא שהמונח 'נגיעה' כאן אינו מכוון לנגיעה פיזית, ואף אם הכיכרות עטופות בצלופן או ניילון - הן מצטרפות ונחשבות מוקפות, משלושה טעמים:

א. על פי דברי הגר"א, שמשמעותה של נגיעה במוקף היא שאין הפסק של מין אחר בין הכיכרות.

ב. עטיפת דבר לשומרו או לנאותו אינה חוצצת.

ג. בדיני טהרת הקודש, כלי מצרף אף עם אין הדברים בכלי נוגעים זה בזה.

8. הובא ב'פתחי תשובה' (יו"ד סי' רפט) ובס' 'מעשה רב' בשם הגר"א, שאסור לעשות כן משום חציצה, והגר"ע יוסף הביא בשם החזו"א: "שאמר שאינו מאמין שיצא הדבר מפי הגר"א ז"ל".

סיכום

- א. כיכרות לחם שבכל אחת מהן פחות משיעור חיוב בחלה, כגון כיכרות הנאפות ב'אופה לחם ביתי', ואחר כך מצטרפות כל הכיכרות במגירה אחת או על שולחן אחד ומתחייבות בחלה, צריך להפריש חלה מכולן. ולכן יש להניח את כל הכיכרות על שולחן אחד ולכסותן במפה, או להכניסן בסל אחד, ולהפריש חלה בברכה.
- ב. גם הארון והמקפא מצרפים להתחייב בהפרשת חלה, ולכן אם צובר כמה כיכרות במקפא או בארון במשך זמן מה, עליו להפריש מהן חלה בברכה.
- ג. אם כיכרות הלחם נמצאות בארון או בסל, או עטופות במפה, אפילו הן עטופות בצלופן וכדומה כדי לשומרן, הרי הן מצטרפות, ומפרישים מאחת על כולן בברכה.⁹

נספח - צירוף לחלה על ידי ארון ומקרר

בחוברת 'הלכות הארץ - הלכות חלה' (פ"י הי"ד) כתב הרב יואל פרידמן כן: 'כלי מצרף לעניין חלה, אולם יש אומרים שכלי המחובר לקרקע איננו מצרף. על כן אם מונחות כמה עיסות (שאינן בהן שיעור) בארון או במקרר - העיסות מצטרפות מספק, ויש להפריש מהן ללא ברכה. הוא הדין בכל הכלים הגדולים שמסוגלים להכיל יותר ממאה¹⁰ סאה (= 330 ליטר).'

מקורותיו להלכה זו מספר 'חלת לחם' (רובינשטיין, סי' ד ס"ו, ושירי ברכה ס"ק כא-כב); ומזכיר שהמהרש"ם (דעת תורה, או"ח סי' תנז עמ' קלט-קמ) סובר שאם היה בתחילה כלי ואחר כך קבעו וחיברו אותו לקרקע - דינו ככלי, ולכן מצרף. עוד הביא משו"ת 'מנחת יצחק' (ח"ח סי' קט), שיפריש מעיסות שנוצטרו בארון ובמקרר בלא ברכה. ולגבי כלים גדולים ממ' סאה, הביא מקורותיו מ'לקט' העומר (לרב י"י בלויא, פ"ו הערה יח, עמ' כה); והוסיף שיש לעיין בס' 'קטיף שביעית', (עמ' 110 הע' 22).

ולענ"ד, דבריו אינם מדויקים ואינם נכונים להלכה.

אף לשיטה שהביא, ארונות או מקררים בדרך כלל אינם מחוברים לבית, ולכן הם ודאי מצרפים. ארון מונח בבית או תלוי על קירותיו, ורק אם הכינו חללים בתוך קיר הבית וציפו אותם בעץ או במתכת - הארונות הם בניין ולא כלי. וכך אמנם לשון ה'חלת לחם': 'עוד יראה לי דתיבות וחלונות הקבועים בעובי הכתלים אין מצרפין משום דבעינן כלי והמחובר אינו נקרא כלי¹¹'. ה'חלת לחם' דייק וכתב 'בעובי הכתלים', אבל ארון המונח בבית נחשב כלי. לכל היותר ניתן לומר ש'ארון קיר' - יש ספק ביכולתו לצרף.

9. הערת עורך י"פ: עי' להלן בסוף הנספח, שאם מכניס עיסות לארון, מקרר או מקפא, עדיף שיפריש בלא ברכה, וכפי שכתבנו בהלכות הארץ, הל' חלה, פ"י סעי' יד.

תשובת המחבר: לענ"ד כיון שארון או מקפא מצרפים, וכיון שיש חולקים או מסתפקים, מן הראוי להוציא מכל ספק להניח על שולחן אחד לכסות במפה ולהפריש בברכה.

10. נלע"ד טעות, צ"ל ארבעים סאה, שהם כ- 330 ליטר לשיטה הממעיטה.

11. בלי קשר למה שהסיק מדבריו הרב פרידמן, דברי ה'חלת לחם' אינם מבוססים. 'תלוש ולבסוף חברו',

לגבי מקרר, סיבת הפטור שמביא ה'מנחת יצחק' היא חיבורו בחוט חשמל לקיר, וכך מבטל ה'מנחת יצחק' טענה זו (שו"ת מנחת יצחק, ח"ח סי' קט):

והנה עוד דן כ"מ במקרר משום שהוא מחובר לקרקע ע"י חוטי העלעקטר/החשמל/, הנה אם היה למקרר דין מחובר לקרקע, פשיטא די"ל דיש לו דין בית, דאע"ג דבירושלמי איכא סברא דאור הבית מצרף, מ"מ בגמרא אין שום רמז לזה, ולכן לא חשו הפוסקים לדברי הירושלמי כמ"ש בס' תוה"א שם, וכמ"ש לענין תנור המחובר לקרקע כנ"ל, די"ל דלכ"ע אין מצרף, ומקרר עוד עדיף מתנור דלא נעשה לחם על ידו, אך אף דכי כן כתב ג"כ בספר סמא דחי' (סי' י"ב אות ה') בדבר אותן שאפעס /ארונות/ גדולות הבנויות בכותלי הבית, דאינם מצרפים לחלה משום דכל המחובר לבית הרי הוא כבית, ובית אינו מצרף, וראיתו מש"ע הרב (סי' תמ"ב סעי' כ"ה וכ"ט) הובא במעד"ש שם, והביא כן גם מהגהות מהרש"ם לספר אורחות חיים שם (או"ח סי' תנ"ז סק"א) שהביא כן בשם ספר חלת לחם הנ"ל, אבל הגאון מהרש"ם ז"ל שם כתב דלדעתו הוי ספיקא דדינא, אם ע"י קביעתו בקרקע דינו כקרקע, די"ל דלא בטל מדין כלי ע"י קביעתו בקרקע אלא בדרבנן ולא בשל תורה, אלא דבחלה בזה"ז יש להקל עיין שם, והיינו להקל דמהני הצירוף, וי"ל הה"ד להקל דל"ה צירוף, לאיזה דרך שיהי' לקולא, אך צ"ע לפי מש"כ לעיל מהפוסקים להחמיר אף בזה"ז בחלת א", ואף אם גם בזה י"ל דהוי צירופא להיתרא, אבל להוסיף עוד קולא לומר דע"י חיבור של עלעקטריק לכותל יהי' נחשב כקרקע, בוודאי דאינו.

אם כן, כל זמן שאיננו עוסקים בחדרי קירור, אין שייך לומר שמקרר בתי נחשב מחובר לבית ואינו מצרף. היחידי שטען כי חיבור לחשמל בקיר הוא בניין, הוא החזו"א בשיטתו לגבי חשמל בשבת, ואף הוא לא טען כן בגלל החיבור לקיר, אלא בגלל שעצם חיבור זרם החשמל לכלי הוא בניין, והראיה מכלים המחוברים למצבר, שאף לגביהם דעת החזו"א שחיבור הזרם הוא מלאכת בונה. כמו כן בכלי המחובר לחשמל בשבת (כגון מאוורר או תנור), אנו דנים על העברתו כשהוא מחובר לזרם החשמל בחוט, מצד טלטול לצורך גופו ומקומו בתור כלי, ולא מצד בונה וסותר. ועוד שלפי טענת ה'חלת לחם' והשלכתה לגבי חיבור חשמלי לקיר - כל כלי חשמל יהיו פטורים מטבילה, משום שהם הפכו בחיבורם חלק מבניין, ואינם כלי ופטורים מטבילה. לכן אין לסמוך על כך שחיבור חוט חשמל לקיר יחשיב את הכלי לבניין.

שהיה כלי קודם שחברו, אינו בטל משם כלי - על אף שחברו. כן במשנה (כלים פט"ו מ"ב): 'דף של נחתומין שקבעו בכותל ר"א מטהר וחכמים מטמאים'. וכן בתוספתא עדויות (פ"ג ה"א): 'העיד ר' יהושע ור' פפייס על דף של נחתומין שחיברו במריש או בקורה ושקבעו במסמר שהוא טמא ור' אליעזר מטהר'. ומב"ב (סו ע"ב), מסקנת הסוגיא שאם חקקו ולבסוף קבעו - נשאר הכלי בטומאתו. וכן ברמב"ם (הל' כלים פ"א הכ"ד). ועי' שו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת יו"ד סי' קט), שכתב ארבעה חילוקים ב'כלי תלוש ולבסוף חברו'. וכן לגבי מקווה, 'כלי תלוש ולבסוף חברו' פסול למקווה, ועי' בדברי הגר"ש וואזנר לקמן.

נותרה הטענה האחרונה של הרב פרידמן, שכלים המכילים יותר מארבעים סאה אינם מצרפים.

דעה זו לא הובאה אף ברמיזה ב'חלת לחם' והובאה על ידי השואל ב'מנחת יצחק', וזו לשונו: הנה כי כן מש"כ כ"מ מס' ברכת הפסח דתיבה גדולה בת מ' סאה אין לו דין כלי לענין צירוף, הנה הביא שם כן בשם וי"א, והראה מקום לספר חקר הלכה (אות חלה סק"ד), וכתב בהמשך למש"כ קודם מספר חלת לחם דהשאפעס המחוברות לכותל הבנין, אין תורת כלים עליהם לענין צירוף, וע"ז הביא י"א דגם אם אינו מחובר לבנין רק מחזיק מ' סאה ל"ה צירוף, א"כ להמהרש"ם דכתב דהוי ספיקא דדינא באותן השאפעס המחוברות לקרקע, בוודאי לא עדיף כלי שמחזיק מ"ס דנאמר דל"ח כלי לצירוף, וגם בספר ברכת הפסח כתב דיש לפלפל בכל זה ואכ"מ, הרי גם הוא לא החליט להלכה למעשה בזה.

בעלון 'זרע יעקב' (גליון י' עמ' לא, מרכז הכוללים דשיכון סקווירא) הובאה תשובת הגר"ש הלוי וואזנר לבנו בענין צירוף על ידי כלי גדול וכלי מחובר לבית. וזו לשונו:

ואשר שאלתם בענין צירוף חלה ע"י סל דיש להסתפק אם צריך לצרפם דוקא ע"י דבר שיש עליו תורת כלי לענין טומאה או לא והביאו מס' חלת לחם דה"ט דתנור אין מצרף מפני שהוא מחובר לקרקע וכן הביא כיו"ב בס' משמרת שלום יו"ד סי' שנ"ד בשם ספר אחרון שהקפיד שלא ליתן המצות לצירוף בכלי המחזיק מ' סאה ועי"ז באתם לידי ספק בכלי הנעשה מנייר וכלי הנעשה מניילון אם מצרף או לא.

ובעניותי כל הדברים ליתניהו לדינא דכל היסוד דבעינן בצירוף סל דוקא כלי תלוש ולא מחובר הביא הגאון מהרש"ם בתשובת מהרש"ם ח"ח סי' פ' מס' שו"ת מנחת משה סי' י"ב וראיתו מירושלמי פסחים פ"ג ה"ב דתלוש מצרף ומחובר אינו מצרף, ובמחכ"ת אינו ראייה כלל חדא דהתם איירי לענין צירוף טומאה ב' חצי שיעורים או צירוף חמץ לשיעור והוא פ"י הקרבן העדה ולא מיירי כלל מצירוף חלה, והתם עיקר הכוונה דרק בכלי שייכים ב' זיתים להדדי לא בקרקע ודבר מחובר לקרקע ועוד בפני משה מפרש לה בענין אחר לגמרי אשר אין זכר למו לחילוק זה הכלל היות כי הדברים לא נשנו לענין חלה אין להביא משם כלום.

ועוד דלדעתם יוצא קולא גדולה דבתנורים שלנו שאינם מחובר וגם הם פחות ממ' סאה כן מצטרפים לחלה וסתמא אמרו חז"ל פסחים מ"ח ע"ב והירושלמי חלה פ"ב ה"ב דאין תנור מצטרף וכן ברמב"ם פ"ו מבכורים סוף הל' ט"ז.

אבל הדבר פשוט דטעם דסל מצטרף לא תנור כמש"כ הרדב"ז בהל' בכורים שם דכאן שהסמיכו דבר זה על באכלכם מלחם הארץ לא נקרא לחם עד שיוציאו מהתנור ויהיה ראוי לאכילה ועוד י"ל דהצירוף בתנור בדרך כלל צירוף טבעי לאפות ואינו בגדר צירוף עד שיצרף לשם צירוף לבד י"ה איך שיהי' הטעם של הלכה זו כפשוטו תנור אינו מצרף - סל מצרף.

ותנור אינו מצרף בין תנור מחובר בין תנור תלוש הן מקבל טומאה או לא, סל מצרף בין מקבל טומאה או לא, ופשיטא לי דאם נותנים לתוך שק של נייר לשם צירוף דנקרא צירוף וכן ניילון. ולפי דברי הרדב"ז אם כבר הוציא הלחם מן התנור

שאפה בו ונתנו בתנור אחר לשם צירוף בלבד דהוא כבר בגדר לחם דמועיל הצירוף. וגם בעצם הדין דתנור אינו מצרף היא מחלוקת הקדמונים אם בודאי אינו מצרף או הוא ספיקא דדינא עיין ברשב"א בפסקי חלה ובתשובת תשב"ץ ח"ב ועוד ואין פנאי להאריך עכ"פ כ"ז ברור לדינא.

עולה מדבריו שמבטל את כל הקשר שקשרו בין כלי מחובר או כלי גדול ממ' סאה¹² לדין צירוף לחלה, ואם כן לדעת הגר"ש וואזנר, כל כלי, אפילו אינו מקבל טומאה ואפילו מחזיק ארבעים סאה, מצרף וחייב בחלה בברכה.

וכך נכתב בס' 'טוב הארץ' (לרב יוסף דוב ספטימוס, עמ' שכח סעיף עט) בשם הגר"ש אלישיב ז"ל: 'כלי גדול של עץ שמחזיק מ' סאה אין מצרף לחלה ויש מסתפקין בזה וי"א שמצרף וכן הורה הגר"ש אלישיב שליט"א (ס"ק קלח וצה"ל או' שיא)'.¹³

ולכן ההלכה שהבאנו לעיל מ'הלכות הארץ' - הלכות חלה אינה נכונה, ואם נצטרפו חלות שאין בהם כשיעור במקרה או בארון - חייבות בחלה; וכדי להוציא מידי ספק, מן הראוי לצוברן על שולחן ולכסותן במפה, ואז להפריש מהן חלה בברכה.

בשולי מאמרו של הרב אפשטיין (הרב יואל פרידמן)

למרות דבריו הנחרצים של הרב אפשטיין, הפוסקים הסתפקו במקרה של הכנסת עיסות או מאפים שאין בכל אחד מהם לעצמו שיעור חלה (ויחד יש בהם שיעור חלה) לארון, למקרר או למקפיא; אם מפני שמקרר וארון נחשבים מחוברים לקרקע, ואם מפני שאינם כלי. ואף המהרש"ם (דעת תורה סי' תנז, עמ' קמ) שחלק על ה'חלת לחם' שם, הסיק לגבי תיבה הקבועה בכותל או תנור ש'הוי ספק פלוגתא אלא דבחלה בזה"ז יש להקל'. והגרש"ז אויערבאך, (מובא בשמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק מב הערה לט), דן בתחילה לגבי צירוף מאפים בעטיפות ניילון, ונטה לומר שהעטיפות מפסיקות, ובהמשך דן לגבי צירוף במקרר, וכתב כך: 'דאפשר דמקרר לא חשיב כלל כמפה אחת עליהם לצרף שני בצקות יחד אם אין בכל אחת כשיעור חלה, מפני שמקרר תפקידו רק כאחסון לקירור אשר גם בשר וחלב נמצאים שם, וגם אפשר דחשיב נמי כמחבר לקרקע הואיל ושימוש רק במחבר, ולכן טוב להפריש בלא ברכה'. וכן פסקו: הגר"מ אליהו, התורה והארץ ה, עמ' 64 סעי' יז; הרה"ג י"י בלוי, לקט העומר, פ"ו סעי' ו, עמ' כה, והערות יז-יח; ילקוט יוסף, אוצר דינים לאשה ולבת, עמ' תרמט סעי' ז; מבית לוי (בית מדרשו של הגר"ש וואזנר) ה, עמ' לח סעי' ה. לכן למעשה כשמכניסים עיסות שאין בכל אחת מהן כשיעור, לארון, למקרר או למקפיא - יש להפריש מהן חלה בלא ברכה¹³.

12. ואף כלי שיש בו ארבעים סאה ויותר, הוא כלי - ונלמד הדבר מהאמור לגבי שולחן שבמקדש (יומא כא ע"א-ע"ב): 'דאמר ריש לקיש: מאי דכתיב (ויקרא כד) על השלחן הטהר, טהור - מכלל שהוא טמא, כלי עץ העשוי לנחת הוא, וכל כלי [עץ] העשוי לנחת אינו מקבל טומאה, וחוצץ בפני טומאה'. אם כן, אף שהוא יותר מארבעים סאה ואינו מטלטל (רש"י בפי' 'עשוי לנחת'), בכל זאת נשאר כלי ומטבילים אותו מטומאתו, כאמור בתוספתא חגיגה (ליברמן, פ"ג הל' לה): 'שלחן שנטמא מטבילין אותו בזמנו ואפילו בשבת'. ועי' חגיגה כז ע"א, ובראשונים שם.

13. הערת המחבר (פ"א): כפי שהערתי כבר פעמיים, בגלל המסופקים יש לנהוג לחומרא ולצוברם על השולחן תחת מפה ואז להפריש מהם בברכה.